

TORJAY VALTER - DR. NAGY ZOLTÁN

Körmend régi kapui

Torjay Valter Dr. Nagy Zoltán

Körmend régi kapui

Körmend, 1998

A szerzők köszönetüket fejezik ki Körmenđ város Önkormányzatának,
hogy lehetővé tette e mű megjelenését.

Szerkesztette:
Dr. Nagy Zoltán

Fotók:
Szendi Péter

Címlapterv és tipográfia:
Jámbori Tamás

Technikai szerkesztés:
Hadnagyé Vörös Márta

Kiadó:
Körmenđi Polgári Kör
Felelős kiadó:
Dr. Nagy Zoltán elnök

Címlap:
A Thököly utca 24. számú ház órapártája és kapuja

Hátlap:
A Deák Ferenc utcai épület homlokzata és felújított kapu.

Megjelent: 350 példányban

ISBN: 963-03-6683-5

Körmenđ régvolt kapuiról

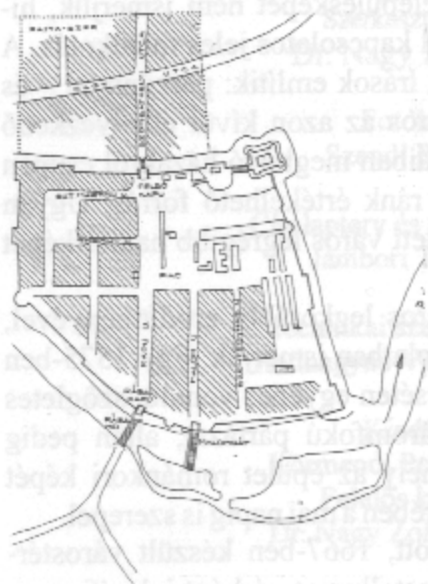
Körmenđ város középkori településképe nem ismerjük, hiszen nem maradt ránk e tárgygal kapcsolatos jeles műalkotás. A palánkkal vagy ahogyan a régi írások említik: párkánnyal – és vizesárokkaal körülvett belső város az azon kívül elhelyezkedő Hochstadt, azaz külső város utcáiban megbúvó házakraól csupán a 17. század közepéről maradt ránk értékelhető forrás. Ugyan csak e korból ismerjük az erődített város legrégebb haditérképeét is.

Az első kapuábrázolást a város legkorábbi erődítményével, 13. századi lakótornyával kapcsolatban ismerjük. Egy 1575-ben kelt oklevélhez csatolt függőpecséten egyenes vonalú, szögletes torony áll. A torony tetején háromfokú pártázat, alján pedig félköríves kapunyílás látható, mely az épület románkora képeét vetíti elénk, mely Körmenđ címerében a mai napig is szerepel.

A karlsruhei levéltárban őrzött, 1667-ben készült várostérkép a mai kastélyt, az egykori castellumot várként jeleníti meg. Széles vizesárokkaal körülvett alacsony szigeten állt hajdanában a Rába árterében. Az árokban a nyugati oldalon nyíló kapu előtt mesterséges szigetekcske volt, rajta torony. A városból a várkastélyba vezető út ezen a kettős vizesárkon haladt át ácsolt fahídon és az árok közé épített külső tornyon. Ebben lehetett az első felvonóhíd, a várkastély tömbje elé kiugró kaputorony előtt pedig a második. A torony utáni harmadik kapuban gerendákbaól összerótt súlyos csapórács orgonamű működött. Ez a hármas kapurendszer a várkastély zárt udvarába vezetett.

A városra átmenő észak-déli országút egy-egy kőbőltéglából épített kaputornyon keresztül haladt át. Az északi előtt a vizesárok, a déli előtt pedig a Rábát átívelő fahíd állt. Mindkét kapuhoz vámszedőhely vámkerék tartozott a kapuközben. Egy 1722. évből származó peres iratból azt is megtudhatjuk, hogy a porkoláb és a postamester háza az északi kapu kö-

zelében helyezkedett el, nem messze a vásártéren emelt uradalmi kocsmától. A kapukat az esti harangszót követően bezárták, hogy a város éjszakai nyugalma megőrizhessék.

A városlakók többsége e korban még többnyire füstökonyhás azaz kémény nélküli kályhás szobájú, boronafalú, vagy vesszőből font, karóvázás, zsúptetejű házakban élt. Ezekhez nem csak a telken elhelyezett pajta, istálló, szén, hidas, hanem fedett *kapuszín* is csatlakozott. A 18-19. századi tűzkárjegyzőkönyvek adatai szerint e szekérbehajtásra is alkalmas bejáratoknál feltehetően *ácsolt szerkezetű kapukkal* számolhatunk. Ez az a kor, amikor az uradalom szabályozta az építkezés módját. Boronaépületek felállítását a tűzveszély, és a környék fogyatkozó ártéri erdeinek kiirtása miatt szigorúan tiltotta. Helyette sárból készült mórfa és az ennél drágább, de időtállóbb cseréptető, kéményes téglaeépítkezést szorgalmazta. E házakhoz köthetők elsősorban a már asztalosok által nagy műgonddal és számos változatban készített mives kapuk is.

Talán nem véletlen, hogy már a 18. század közepén, 1762-ben asztalos céh alakult Körmenden, melynek tagjainak száma azonban mindössze hat fő volt. Feltételezzük, hogy közülük kerültek ki a várkastély átalakításában is résztvevő mesterek. Az építési iratokból tudjuk, hogy az 1740-es években Mathias Schlosser, Mathias Wohner, „Tischler meister in Körmend”, Joseph Weindorfer és Anton Berger asztalosok az építkezés

belső munkáin szorgoskodtak, de nem zárható ki az sem, hogy az uradalmi épületek számára kapukat is készítettek. Ugyanez vonatkozik a céhbe kebelezett mesterekre, név szerint: Huppel Henrik, Puli József, Robi Mihály, Tischler János, Tischler Mihály, Tischler Péter, Wohner Mátyás asztalosokra is, kiknek egy része, – mint ahogyan azt a régi iratokból kiolvashatjuk – ziléziából érkezett idegen.

Az asztalos céh az üvegesekkel lépett közösségre, ahogyan ezt az 1817-es céhösszeírás rögzíti. Ekkor az ugyancsak hat céhes asztalos mester közül három vidéki bejáró, ugyanennyi pedig körmendi lakhelyű volt. 1828-ban a céhtagok száma kilencre, 1857-ben tizennyolcra, míg a céhvilág megszűnte után 1876-ban huszonnégyre emelkedett. A 19. század első harmadában-felében készült kapukat Nemes Bíró János, Fekete Mihály, Hack József, Koós János, Krauthoffer János, Krauthoffer Mihály, Krauthoffer Mátyás, Rettenbacher András, Tímár János, Baki Dániel, nemes Bíró József, Gombos Ignác, Hátz József, Jóna József, nemes Józsa Lajos, Kozáry János, Nagy János, Paitli Mihály, Raposa Ferenc, Rettenbacher Sámuel, Sax Sámuel, nemes Soós József, Tibola János, Tibola György is készíthették. Igaz, az itt dolgozó mesterek, mint ahogyan erről a limitációk vallanak, elsősorban különféle bútorokat, koporsókat készítettek, de műhelyeikben az egyre gyakoribb építkezésekhez mi

nden bizonytalansággal ablakrámákat, ajtókat és kapukat is gyárthattak. A századfordulón és az azt követő időben készült kapukat még nem tudjuk itt élt mesterekhez kötni. A helytörténet számára fontos részletek tisztázása a jövő kutatási feladata marad.